

!!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!! !!!

A lovak közé van dobva a gyeplő

Győrffy Miklós beszélgetése Kontra Miklós nyelvessel*

Műsorvezető (Szénási Sándor): Egy konferencia anyagát rendezték most könyvbe a magyar egyetemi tannyelvpolitikáról. Ez egy égető kérdés, amelyre az elmúlt évtizedekben bizony félrevezető válaszok születtek. Nem véletlenül, hiszen mint annyi másra, erre is ráborult Trianon árnyéka. Érthető, a sötétségben sokan rosszul vették ki a környező tárgyak körvonalait. Azt mondtuk például, hogy a kisebbségi magyarság elemi érdeke az anyanyelv megőrzése, a tanulás az anyanyelven, és ez így is van. De ez önmagában kevés. Ma már jobban látszik, hogy a megmaradás ugyanolyan - ha nem fontosabb - feltétele a versenyképesség. Az, hogy egy erdélyi magyar fiatal egy döntően román nyelvű terepen románul is egyenrangú társa legyen bárkinek. Ha bezárkózik az anyanyelvébe, erre nyilvánvalóan képtelen. Ha képtelen, előbb-utóbb kiszorul, nemcsak bizonyos szakmákból, de a középosztályból, a vállalkozásokból, az elitből is. Ezt nem kívánhatja senki. Röviden: az említett konferencia erre a konklúzióra jutott, és ez olvasható a *Sült galamb?* (Somorja-Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet-Lilium Aurum Könyvkiadó, 2005) című kötetben is. A szerkesztő Kontra Miklóssal beszélgetett Győrffy Miklós.

Győrffy Miklós: Azt hiszem, hogy már a kérdés feltevésére is kifílik néhány bicska. A kérdés így hangzik: Összeegyeztethető-e a magyar nemzeti érdekekkel a kizárólag magyar nyelvű oktatás, különösen, ha a szomszédos országokbeli magyarul is tanító egyetemekről, főiskolákról van szó? Hát még hogyha Kontra Miklós válaszol is erre! Válaszolj először, ha lehet, igennel vagy nemmel.

Kontra Miklós: Nem. A válasz egyébként legalább annyira származik Szabó Bálint kolozsvári építész professzortól, mint tőlem. Ő segített nekem is pontosabban megfogalmazni a bennem kavargó gondolatokat. Szabó Bálint azt mondja, hogy egy erdélyi magyar építészmérnök-hallgatónak, ha Erdélyben akar érvényesülni, románul ugyanolyan jól kell tudnia a szakmáját, mint magyarul, hiszen ő a románokkal fog versenyezni a piacon, akik nem tudnak magyarul. Azt mondja Szabó Bálint, hogy magas szinten kétnyelvű szakemberekre van szükségünk. Ezt szokták a nyelvészek is mondani egyébként, csak ez nagyon ellentétben van azzal a jó szándékú laikus közvélekedéssel, hogy magyar iskolában magyarul zajljon a tanítás.

Gy. M.: Na most az igazi magyarázat ugyebár persze az, hogy azt mondják, hogy a magyar identitás megőrzéséhez az anyanyelven való tanulás elengedhetetlen feltétel. Nem mond ez ellent annak, amit te állítasz?

K. M.: Nem. Ugyanis a magyar identitás megőrzéséhez magyarul kell tanulni – ez rendben van. De nem jelenti ez azt, hogy *kizárólag* magyarul kell tanulni. Egyáltalán nem jelenti ezt. Magyarul úgy is lehet tanulni, hogy a tantárgyak 70%-át magyarul tanulom és 30%-át románul vagy szerbül. Ekkor is magyarul tanulok, és ha ezt csinálom, akkor valószínűleg közelebb jutok az ideálhoz: a magas szinten kétnyelvű szakemberképzéshez, mint hogyha mondjuk 95%-ban magyarul zajlik a tanítás, és 5%-ban, pro forma, még van egy kis államnyelvi tanítás is. Ebből ugyanis az jön ki, hogy az államnyelven a magyarok versenyképtelenek lesznek. És ezt már most nem a kommunista vagy egyéb embernyomorító hatalmak diktatúrájának köszönhetik, hanem maguknak köszönhetik, hogyha nem szervezik meg nyelvi szempontból úgy az oktatást, hogy a legjobban érvényesülhessenek.

Gy. M.: De van egy másik tétel is: hogy a kétnyelvűség az nem más, mint az asszimiláció, illetve súlyosabb esetben a nyelvcsere melegágya vagy megalapozója.

K. M.: Ez is egy nagyon széles körben elterjedt tévhit. Nem feltétlenül van ez így. Azért hiszik azt a Kárpát-medencei magyarok, hogy így van, mert ők leginkább csak ezt látták Trianon óta: mindig a többségi nyelv és többségi hatalom kisebbséget nyomorító politikáját és gyakorlatát látták. És úgy gondolják, hogy akkor ennek a folyamatnak a vége ugye a teljes asszimiláció. Nem feltétlenül van ez így. Kérem szépen, hogyha egy államot nem úgy rendeznek be, mint a közép-európaiakat szokás, vagyis hogy a domináns nemzet szupremáciáját, hegemoniáját hirdető elvekre építik az államot, hanem az adott állam minden állampolgárának egyenlőségi elvére építik – ez Miroslav Kusý, szlovák politológus definíciója –, akkor a kétnyelvűség mindjárt nem a nyelvcsere és az asszimiláció előszobája, hanem a minden állampolgár érvényesülésének jobb lehetősége.

Gy. M.: Igen, de rögtön azt lehet mondani, hogy mondjuk sem Románia, sem Szerbia nem az a hely, ahol az állam így van berendezve, ahogy óhajtanánk.

K. M.: Ez pontosan így van. Egyébként Magyarország sincs így berendezve. Azért ne legyünk ennyire körbetekintők, néha magunkra is nézhetünk! Magyarország is rosszul van berendezve, de ez nem jelenti azt, hogy ezen nem lehet változtatni. Lehet rajta változtatni, kellene hozzá a mainál sokkal hatékonyabb és okosabb politikusok, kellene hozzá a mainál sokkal hatékonyabb civil mozgalmak, és kell hozzá az is, hogy az európai jogi szabályozásokat, standardokat ne csak névleg, hanem gyakorlatban is igyekezzünk átplántálni.

Gy. M.: Ebben a kötetben mindenfélét olvashatunk azzal kapcsolatban is, hogy ez a kétnyelvű dolog az egyetemen csak akkor létezhet, ha a közoktatásban a nyelvoktatás tökéletesen és rendszeresen működik, mert hiszen azt magyar példákön keresztül is látjuk és tapasztaljuk, hogy egyetemen nyelvet már megtanulni az majdnem lehetetlen.

K. M.: Hát ez is csak a magyar egyetemekre igaz. A jó kétnyelvű egyetemekre, amik Nyugat-Európában számosan találhatóak Dél-Tiroltól Katalóniáig, ott nem így van. Magyarországon most nagyon rossz idők járnak, mert a miniszteriális közszereplők néha azt mondják, hogy az egyetemi felsőoktatási törvénytervezetből azért maradt ki a nyelvitanítás - ennek az lesz a következménye, hogy a mostani, gyenge lábakon álló idegen nyelvi lektorátusok is tovább fognak gyengülni -, merthogy ez a közoktatás feladata. De hát ez játék a szavakkal! Ugyanis a közoktatásunk olyan, amilyen. Tizenöt évvel a vasfüggöny lebomlása után ez a közoktatás arra képes, hogy az Unió huszonöt tagállama között az idegennyelv-tudás volumenében mi az utolsók vagyunk. Az egyetemi nyelvoktatásnak nagyon nagy szerepe van, nem old meg mindent, de nem lehet leállítani. Ugyanígy van ez a kétnyelvű környezetben is: egy erdélyi magyar tan nyelvű egyetemre érkehetnek magyarul jól és románul gyatrán tudó gyerekek, és érkehetnek magyarul gyatrán és románul jól tudó gyerekek. Az a cél, hogy mindkét egyetemista magas szinten kétnyelvűvé legyen képezve. Ehhez pedig az is hozzátartozik, hogy az egyetemi nyelvi politika, nyelvi programok olyan szintűek legyenek, mondjuk, mint Barcelonában vagy Bolzanóban.

Gy. M.: Ebben a térségben, ahol ez egy nagyon nehéz probléma, mondjuk évszázados nehéz ügy - a nemzetiségek együttélése -, miközben tény, akkor itt mi lehet az oka annak, hogy még mindig nem folyik a gondolkodás abban a mederben, hogy ez így menjen?

K. M.: Hát, egy kicsit messzibbre kell menni. Közhely, hogy nincsen a magyaroknak nemzetstratégiája. Ehhez hozzátartozik az is, hogy nincsen a magyaroknak nyelvstratégiája, nincsen nemzeti magyar nyelvstratégia.

Gy. M.: Ez pedig elég nagy baj, teszem én hozzá, mert az Európai Unióba való belépéshez még tetézi a bajt, ha nem történik valami.

K. M.: Pontosan így van, tehát jó szándékú laikus intézkedések, rendeletek, törvények állandóan keresztezik egymást, és hozzájárulnak nyelvi sebezhetőségünk növeléséhez. Százezer példát tudnék mondani onnantól kezdve, hogy másfél éve vagyunk az Unió tagjai, de az uniós magyar nyelvi szolgálatoknak ma sincs főnöke. Egészen odáig, hogy ötmilliárd forint ment át a határon – egyébként valószínűleg helyesen – az oktatási-nevelési támogatásokra, de nincsen semmilyen hatásvizsgálat. Tehát nem lehet tudni, hogy ötmilliárd forint a Dunába öntődött-e, vagy pedig tényleg a cél szerint van-e felhasználva. És még sok mindent mondhatnék. Az, hogy nincsen nyelvstratégiánk, nagyon nagy baj. És alapvetően itt a politikusok még egyfajta valószínűleg illúzió... vagy hogy is mondjam... látászavarral is küzdenek, mert azt hiszik, hogy a nyelvművelést ha segítik, akkor majd az a dolog megoldódik, pedig abszolút nem, hiszen a nyelvstratégia kidolgozása, a nyelvi tervezés egészen más terep, mint a nyelvművelés. Tehát nem a nyelvművelés ellen beszélek én, hanem azt kéne észrevenni, hogy van itt valami sokkal fontosabb dolog, ami a gazdaszokat, a közgazdászokat, a jogászokat, az oktató embereket, az orvosokat és mindenkit érint: az, hogy mit kell tennie, mit tud tenni a magyar állam és a magyarok azért, hogy a magyar emberek a jövőben is magyar nyelven élhessék életüket – és nem rosszul.

Gy. M.: Ismerek egy főiskolát, ahol nagyon nagy elszánással egy úgynevezett nyelvi koncepciót hoztak létre, amelynek a keretében a tantárgyak egy bizonyos százalékát angol, német nyelven kell tanítani, és ez mindenképpen nagy ellenállásba ütközik. Tanári oldalról is, hallgatói oldalról is. Merthogy – ugye az előbb beszéltünk arról, hogy hol kell megtanítani a nyelvet – panaszkodott nekem egy tanár, hogy bement az órára, megpróbálta a legegyszerűbb angol nyelven előadni azt a bizonyos tantárgyat, és akkor a hallgatók egy darabig néztek, aztán látta az ábrázatukat, és akkor azt mondták, hogy „Tanár úr, legyen szíves magyarul is elmondani!” Nem értették. Pedig tanultak nyelvet.

K. M.: Értem, de ugyanakkor az is a helyzet, hogy például a Műegyetemen és más egyetemeken számos szakon, számos diák hatalmas tandíj-jakat fizet azért, hogy kétnyelvű diplomát szerezzen. Olyat, amit Németországban is elismer egy jó egyetem, és a budapesti is elismer. És ugyanez megy angol-magyar vonatkozásban is. Tehát a kép ennél sokkal bonyolultabb, összmagyar szempontból, ha úgy tetszik, az az érdekes, hogy itt is kinyílik-e az olló, mint ahogy a közoktatásban tragikusan kinyílt, vagy nem. Tehát az lesz-e a helyzet, hogy a gazdag diákok megengedhetik maguknak, hogy jó kétnyelvű képzésben részesüljenek és jó kétnyelvű diplomákat szerezzenek Magyarországon, és a szegényebb diákok...

Gy. M.: Errefelé látszik nyílni az olló egyébként.

K. M.: Igen. És a szegényebb diákok nem engedhetik meg maguknak, és akkor hogyha az állam nem szűkíti ezt az ollót, akkor nagyon rossz irányba haladunk. Nem tudom, hogy mennyi ideig tart ez még, amíg a magyar politikusok is, meg az egyetemi vezetők is ráébrednek arra, hogy a *laissez faire* nyelvpolitika számukra nézve nagyon veszélyes. Nem arról van szó, hogy csak a lényeges dolgokkal foglalkozunk, és a nyelvpolitika lényegtelen. Arról van szó, hogy láthatatlanul, de azért érezhetően is a lovak közé van dobva a gyeplő, annak a magyarországi közoktatás látja a kárát, mert gyakorlatilag olyan világban élünk, ahol egyetlen nem veszélyeztetett nyelv van: ez az angol.

